

1. marts 2019

J. nr. 00.17.00A30-0002

Referat fra møde i Grønt Dialogforum den 10. december 2018 kl. 16-18 i mødelokale A på Ullasvej 23

Deltagere: Leif Olsen (NMU), Ole Rødvig (NMU), Cæsar Funch Jensen (BOFA), Karen Nørregaard (Bornholmske Borgerforeningers Samvirke), Jens S. Koefoed (Bornholms Landbrug), Kurt Jensen (Friluftsrådet), Poul Weise (Danmarks Naturforeningsforening), Kåre Kristiansen (Dansk Ornitologisk Forening), Pernille Lydolph (Destination Bornholm), Mogens Ellebye (Danmarks Jægerforbund), Hans Jørgen Jensen (LAG Bornholm), Elisabeth Falk (Foreningen Bornholm), Ole Holm Pedersen (NMF), Patrick Steinlein (NMF), Simon Vemmelund (NMF) og Katrine Høst (NMF).

Afbud: Niclas Fick (NMU), Mikkel Høst (Bornholms Miljø- og Energiforening/Energitjenesten), Finn Ole Nielsen (Bornholms Museum), Erik Thorsen (Danmarks Sportsfiskerforbund), Lena Schenk (EBS), Hans Henrik Ipsen (Bornholms Energi & Forsyning), Steffen A. Jørgensen (Skovdyrkerne), Peter Haase (Bornholms Naturhistoriske Forening), Søren Friese (Naturstyrelsen Bornholm) og Michael Brandt-Bernbom (NMF).

Forkortelse:

NMU: Natur- og Miljøudvalget

NMF: Center for Natur, Miljø og Fritid

EBS: Center for Erhverv, Byg og Sekretariat

Referent:

Katrine Høst (NMF)

Punkterne er inddelt i:

B = beslutnings- eller godkendelsespunkt

O = orienteringspunkt

D = drøftelse

1. Godkendelse af dagsorden (B)

Dagsorden godkendt uden bemærkninger.

2. Godkendelse af referat fra møde den 10. september 2018 (B)

Referat godkendt uden bemærkninger.

3. Godkendelse af mødeplan for 2019 (B)

Det blev besluttet, at Grønt Dialogforums ordinære møder i 2019 afholdes henholdsvis 18. marts, 2. september og 9. december 2019.

Center for Natur, Miljø og Fritid foreslog at afholde et ekstra møde i januar som et temamøde om biodiversitet. Baggrunden for dette er, at Naturhistorisk Museum Aarhus med støtte fra 15. juni Fonden har et projekt, som hedder '98k - et roadshow om biodiversitet til danske kommuner'. I projektet tilbyder de at komme ud til alle landets kommuner og holde et oplæg om biodiversitet for kommunalpolitikere og grønne råd. Oplægget er gratis for kommunen. I oplægget giver de en status på, hvordan det går med biodiversiteten i Danmark og den enkelte kommune. De tilpasser deres oplæg til den enkelte kommune og fremhæver bl.a. arealer og arter i kommunen.

Der var opbakning i Grønt Dialogforum til at arbejde videre med at arrangere temamødet og til at gøre det til et lidt bredere arrangement, hvor der inviteres flere politiske udvalg, og hvor Grønt Dialogforums foreninger får mulighed for at stille med flere medlemmer fra deres bagland.

4. Drøftelse vedr. medarbejderdeltagelse i Grønt Dialogforum (D)

Borgmesteren har efterspurgt en principiel drøftelse af medarbejderdeltagelse i diverse råd og nævn, herunder Grønt Dialogforum.

Af forretningsordenen for Grønt Dialogforum fremgår, at Grønt Dialogforum er nedsat af Bornholms Kommunalbestyrelse med følgende repræsentation af medarbejdere: **Minimum 1 leder og 1 medarbejder fra Center for Natur, Miljø og Fritid**. Herudover fremgår det, at Center for Natur, Miljø og Fritid yder sekretariatsbistand til Grønt Dialogforum, og at **ud over sekretariatet kan andre medarbejdere i Center for Natur, Miljø og Fritid deltage efter behov**.

Der var i Grønt Dialogforums opbakning til at fortsætte den praksis, som gælder jf. forretningsordenen, med henvisning til dialogforumets og relevante medarbejders praktiske mulighed for dialog.

5. Kort orientering (O) fra Center for Natur, Miljø og Fritid vedr. status for

a. Danmarks Naturkanon

- i. Miljø- og Fødevareministeriet har udvalgt de endelige 15 steder til Danmarks Naturkanon. På Grønt Dialogforums møde den 10. september blev Grønt Dialogforum opfordret til at melde bornholmske naturlokaliteter ind til Danmarks Naturkanon på Miljøstyrelsens hjemmesiden og til Center for Natur, Miljø og Fritid, som lavede en indstilling på vegne af Bornholms Regionskommune. Bornholms Regionskommune modtog én indstilling fra medlemmer af Grønt Dialogforum: Hammerknuden og Slotslyngen. Bornholms Regionskommune indstillede officielt Hammeren og Slotslyngen, Paradisbakkerne, Dueodde og Ekkodalen.

En jury udvalgte herefter 30 af de indstillede lokaliteter. Hammerknuden var blandt disse udvalgte. Af de 30 skulle kun 15 lokaliteter med i den endelige naturkanon, og i denne sidste runde kom Hammerknuden ikke med. Ertholmene kom dog med.

Naturkanonen kan ses på Miljøstyrelsens hjemmeside her:

<https://mst.dk/friluftsliv/danmarks-naturkanon/>

b. Projekt i Præstemosen under Grøn Ordning

Projektet er igangsat. Det rørslagte vandløb er blevet gravet op og reetableret som et åbent overfladenært vandløb. Der arbejdes videre med hegning og publikumsfaciliteter.

Foreningen Bornholm pointerede, at det kan være ønskeligt med offentlig adgang også til de indhegnede arealer. Ole Holm Pedersen vil sørge for, at der bliver adgang gennem en eller to klaplåger.

c. Opfølgning på spørgsmål fra sidste møde om udsætning af ænder

Mogens Ellebye fra Danmarks Jægerforbund stillede på Grønt Dialogforums møde den 10. september et spørgsmål vedr. udsætning af ænder i § 3-beskyttede søer. Center for Natur, Miljø og Fritid har undersøgt forholdet nærmere og redegjorde for lovgivningen og administrationen af denne.

Af 'Bekendtgørelse om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber' § 14, stk.3 fremgår det, at: 'Forbuddet mod udsætning af vildt i naturen gælder ikke ved udsætning af gråand i ferske vande, såfremt der ikke udsættes mere end 1 ælling pr. 150 m² eller 1 voksen and pr. 300 m² åben ubevokset vandflade, og såfremt fuglene udsættes i tiden fra 1. april - 31. juli.'

Alle søer over 100 m² er imidlertid omfattet af naturbeskyttelsesloven, og der gælder for disse, at tilstanden ikke må ændres. Af vejledningen til naturbeskyttelseslovens § 3 fremgår: 'Oftest indeholder en sø det antal dyr, der naturligt er fødegrundlag til, og udsætning af dyr vil derfor oftest kræve tilskuds fodring for at fastholde et øget antal dyr. Tilskuds fodring vil, uanset om det sker i eller ved siden af søen, medføre, at der udledes næringsstoffer i vandet, hvorved søens naturlige balance ændres og kræver derfor dispensation.'

Der er på den baggrund Center for Natur, Miljø og Fritids vurdering, at udsætning af ænder i en § 3-beskyttet sø kræver dispensation, og at kommunen ikke kan give en sådan dispensation, med mindre der er særlige forhold, der taler for det. Vildt- og jagtbekendtgørelsens mulighed for udsætning af gråænder gælder derfor hovedsageligt for søer, hvor der i forvejen gennem en længere årrække er sket en udsætning af ænder. I sådanne tilfælde kan der være mulighed for, at kommunen efter en konkret vurdering kan meddele dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3.

Mogens Ellebye fra Danmarks Jægerforbund havde også undersøgt spørgsmålet og var overordnet nået til samme konklusion og havde ud fra kommunernes hjemmesider indtryk af, at kommunerne generelt er enige om spørgsmålet.

Tilføjelse til referatet:

Dog er Mogens Elleby og Danmarks Jægerforbund ikke enige i, at udsætning efter gældende regler og/ eller evt. tilskuds fodring altid vil føre til faktiske tilstandsændringer, jvf. Artikel Miljø og fødevarerudvalget 2014-15 MOF Alm.del bilag 40, omhandlende "Hvor og hvornår gælder forbuddet mod tilstandsændringer i naturbeskyttelseslovens §3 og hvad betyder forbuddet "

6. **Orientering om biodiversitetspuljen ved Center for Natur, Miljø og Fritid (O)**

Natur- & Miljøudvalget har i 2018 givet 60.000 kr. til Bornholms Landbrug & Fødevarer til blomsterstriber og 15.000 kr. til Bornholms Biavlforening til en skolebigård. Herudover er der afsat 480.000 kr. til naturprojekter. Natur og Miljø har på baggrund af ansøgninger fra borgere i efteråret

2018 foretaget 29 oprensninger af søer, tre etableringer af søer og to reetableringer af mindre vandløb (fra rørlagt til åbent). Natur og Miljø har til 2019 indtil videre fået 42 ansøgninger, som omhandler projekter vedr. 55 vandhulsoprensninger, tre nygravninger af vandhuller, to vandløb/enge og tre enge. Natur- og Miljøudvalget ønsker at evaluere indsatsen i 2018 og være med til at sætte retningen for 2019.

7. Igangsætning af drøftelse af erfaringer, ønsker og behov vedr. sheltere og teltpladser på Bornholm, ved Center for Natur, Miljø og Fritid (O og D)

Center for Natur, Miljø og Fritid er sammen med Center for Ejendomme og Drift i gang med at evaluere erfaringerne med de shelterpladser og primitive teltpladser, som kommunen administrerer. Til dette ønskes Grønt Dialogforums input vedr. erfaringer, ønsker og behov. Ole Holm Pedersen orienterede om øens shelterpladser og teltpladser og om kommunens erfaringer. Herefter var der en åben drøftelse.

Destination Bornholm: Sheltere og primitive teltpladser er efterspurgt, men det er vigtigt at balancere i forhold til de kommercielle interesser. Der bør være et passende antal, så de kommercielle interesser også kan overleve. Desuden bør de ikke støje mere end nødvendigt. Campingpladserne er udfordrede lige pt. blandt andet på grund af generationsskifte, og fordi folk med autocampere tager ophold på offentlige pladser i stedet for campingpladser. Destinationen opfordrer til dialog med campingpladsejerne. Det er et spørgsmål om, at man ikke indretter sheltere og primitive teltpladser med faciliteter som campingpladser. Campingerhvervet er generelt ikke imod sheltere og primitive teltpladser, idet de opfatter det som et andet produkt og nogle andre typer gæster.

Friluftsrådet: Friluftsrådet var med til at få etableret de første pladser på Bornholm. For år tilbage var campingpladsejerne bekymrede over, at man ville lave sådanne pladser. Men dem, der overnatter i det fri, slutter måske af med besøg på campingplads. Friluftsrådet holdning er, at man ikke skal have særligt gode faciliteter på de primitive pladser – dvs. de skal være primitive. Kurt bliver ringet op hver sommer af sommerhusejere, som synes, at gæsterne på pladserne sviner mm. Men når han kommer derud, oplever han kun flinke folk, og at affald ikke er et stort problem. Afstanden til næste plads er i nogle tilfælde måske lidt for stor – måske kunne der være dobbelt så mange shelterpladser/primitive teltpladser som i dag.

LAG-Bornholm: Der mangler nogle sheltere/primitive teltpladser på Østbornholm.

Danmarks Naturfredningsforening: DN udtrykker enighed med Destination Bornholm og mener, at der er grænser for, hvor mange sheltere og primitive teltpladser, der skal være. Det antal, der er nu, suppleret med et antal på de strækninger, hvor der mangler, vurderes at være passende. Jo flere der er, jo mere kræver det også af ressourcer at vedligeholde og drifte.

Foreningen Bornholm: Vil generelt gerne have offentlig adgang til natur. Foreningen Bornholm ønsker at sætte streg under, at overnatningspladserne skal være primitive. Det er ikke meningen, at skoleklasser skal kunne overnatte. Desuden må pladserne gerne have værdi for ikke-overnattende gæster. Det kan derfor være en god idé med noget formidling på pladsen om det sted, man opholder sig på og eventuelle regler. Personligt har Elisabeth Falk gode erfaringer med foreningsdrevne vandreruter andre steder.

Opsamling: Grønt Dialogforum er generelt positive over for idéen om shelterpladser og primitive teltpladser men understreger, at de netop skal være primitive. Og så er Grønt Dialogforum også interesseret i information og formidling.

Herudover bemærkede Foreningen Bornholm og Friluftsrådet, at de havde hørt fra bl.a. spejdere, at der er lange sagsbehandlingstider og en oplevet snørklet sagsbehandling ift. at kunne opføre nye sheltere. Leif Olsen svarede, at sheltere ligesom andre byggerier er underlagt krav om byggetilladelse og landzonetilladelse og eventuelle andre tilladelser afhængig af beliggenhed, og at Bornholms Regionskommunes egne sheltere undergår samme sagsbehandling.

8. Lukningen af Energitjenesten Bornholm ved Danmarks Naturfredningsforening Bornholm (D)

Danmarks Naturfredningsforening havde ønsket at få et punkt på dagsordenen vedr. lukningen af Energitjenesten Bornholm og havde indsendt et åbent brev, som inden mødet er blevet rundsendt til Grønt Dialogforums medlemmer. Baggrunden er, at Energitjenesten Bornholm har meldt ud, at kontoret lukkes pr. 1. januar 2018, idet der ikke er økonomi til at fortsætte.

DN opfordrede til, at man i kommunalbestyrelsen genovervejer, om man kan finde midler til Energitjenesten, så kontoret kan fortsætte. Bornholms Miljø- og Energiforening, som driver Energitjenestens kontor på Bornholm, har i forbindelse med budgetforhandlingerne to år i træk henvendt sig til kommunen med ønsket om et partnerskab, hvorunder foreningen bød ind med en række rådgivnings- og formidlingsaktiviteter knyttet til Bright Green Island-indsatsen. Foreningen gjorde opmærksom på, at en nettoindtægt på 150.000 kr. var en nødvendighed for at sikre kontorets fortsatte eksistens. Kommunalbestyrelsen valgte ikke at bevilge disse midler.

DN påpegede, at man ved at støtte Energitjenesten ville kunne få meget igen for pengene.

Kåre Kristiansen, DOF, supplerede med, at han finder prioriteringen uforståelig og finder det besynderligt, at kommunen ikke løfter Bright Green Island-indsatsen mere.

Leif Olsen responderede, at forslaget om midler til Energitjenesten var med i budgetforhandlingerne, men ingen ønskede det indarbejdet. Det er et politisk valg, hvor der bl.a. blev prioriteret midler til naturgenopretning (biodiversitetspuljen) og styrkelse af arbejdskraften i Natur og Miljø. Der er endvidere ikke frie midler i administrationen, som umiddelbart ville kunne gå til dette.

Hans Jørgen Jensen, LAG-Bornholm påpegede, at en af Energitjenestens styrker er, at de er uvildige, og at lukningen af Energitjenestekontorer i øvrigt ikke kun sker på Bornholm men i hele landet, så der nu snart kun er to kontorer tilbage på landsplan. Hans Jørgen foreslog, at man kunne overveje fremadrettet at få Bornholms Energi & Forsyning med til at finansiere.

Leif Olsen responderede, at Bornholms Energi & Forsyning ligesom andre energiselskaber har en forpligtelse til at rådgiver og oplyse borgere, men at de, så vidt han ved, løfter opgaven med egne kræfter.

9. Eventuelt

Bornholms Landbrug & Fødevarer bemærkede, at de har noteret sig, at bisonprojektet på Naturstyrelsens arealer i Almindingen er blevet gjort permanent.

Hans Jørgen Jensen, LAG-Bornholm, orienterede om, at han er med i en gruppe, som er begyndt at se på, hvad vi kan gøre i forhold til Østersøen, hvor økosystemet synes at være er ude af balance. Center for Regional- og Turismeforskning er inde i projektet. Den seneste rapport fra Helcom¹ er dybt

¹ Baltic Marine Environment Protection Commission - Helsinki Commission. Den seneste Helcomrapport kan ses her: <http://www.helcom.fi/state-of-the-baltic-sea-report-gets-an-update>

bekymrende. Generelt går udviklingen for miljøgifte i Østersøen, som f.eks. dioxin og tungmetaller, den rigtige vej, mens bl.a. eutrofiering med næringsstoffer er et stort problem. FLAG-Bornholm (Fiskeri Lokal Aktionsgruppe Bornholm) er endvidere i dialog med andre FLAG'er omkring Østersøen omkring udfordringerne med sæler og fiskeri. Hans Jørgen opfordrede til, at man kontakter ham, hvis man er interesseret i disse forhold.

Leif Olsen bemærkede, at kommunens myndighedsområde stopper ved vandkanten, men at kommunen har sendt et brev til Miljø- og Fødevarerministeren og herigennem sat fokus på problemerne for Østersøen. Et tidligere B7-samarbejde mellem de 7 største øer i Østersøen eksisterer ikke længere.